

Wprowadzenie

W warunkach gospodarki rynkowej podstawowym celem działalności gospodarczej jest dążenie do jak najefektywniejszego wykorzystania istniejących zasobów oraz zmieniających się uwarunkowań dla generowania wewnętrznych i przyciągania zewnętrznych czynników rozwoju. Pociąga to za sobą konieczność pobudzania i wzmacniania społecznych postaw przedsiębiorczych oraz rozwijania działań edukacyjnych, które umożliwiają wzrost aspiracji ludności, a także rozwój kapitału ludzkiego i społecznego. Wynika to z faktu, że podstawową rolę w procesach rozwoju odgrywają przedsiębiorcy, którzy na własny rachunek prowadzą działalność gospodarczą w celu osiągnięcia określonych korzyści ekonomicznych, przy określonym ryzyku. Podmioty gospodarcze funkcjonują i rozwijają się w zmieniających się uwarunkowaniach rynkowych, a nasilający się postęp technologiczny umożliwia im oferowanie na rynku coraz bardziej konkurencyjnych produktów. Wymaga to jednak wdrażania coraz skuteczniejszych i wydajniejszych struktur techniczno-organizacyjnych i instytucjonalnych.

Rozmiary potencjału techniczno-ekonomicznego oraz poziom nowoczesności przedsiębiorstw podejmujących działalność produkcyjną lub usługową spełniają funkcję podstawowego czynnika rozwoju społecznego, gospodarczego i kulturowego różnej skali układów przestrzennych. Poważne znaczenie w tym zakresie ma również jakość społeczeństwa oraz władz samorządowych układów lokalnych i regionalnych, a także krajowych i europejskich. Ich głównym zadaniem winno być stwarzanie korzystnych warunków otoczenia rynkowego i instytucjonalnego dla kreowania i dynamizowania racjonalnych kierunków rozwijania działalności gospodarczej. Umożliwia to realizację głównego celu, jakim powinno być dążenie do systematycznego podnoszenia poziomu i jakości życia ludności.

W kształtowaniu tego procesu podstawową rolę odgrywa odpowiednio przygotowany człowiek, o wysokim poziomie moralności oraz wykształconych cechach przedsiębiorczych, który jest zdolny do stawiania i realizowania najbardziej korzystnych celów rozwojowych przedsiębiorstw oraz układów przestrzennych, na obszarze których prowadzona jest działalność gospodarcza.

W tym nurcie znajduje się problematyka niniejszego numeru, która obejmuje prace badawcze prowadzone aktualnie w krajowych i wybranych zagranicznych ośrodkach akademickich. Skupia się ona wokół czterech głównych problemów, którymi są: rola przedsiębiorczości w rozwoju układów regionalnych i lokalnych, przedsiębiorstw, instytucji i działalności turystycznej, a także zagadnienie przedsiębiorczości w edukacji szkolnej i uniwersyteckiej.

Prezentację roli przedsiębiorczości w rozwoju układów regionalnych i lokalnych otwierają teoretyczne rozważania dotyczące: wpływu przedsiębiorczości na kształtowanie układów regionalnych, roli przedsiębiorczości w równoważeniu rozwoju społeczno-gospodarczego oraz metod pomiaru poziomu innowacyjności regionów. Przyjęto przy tym założenie, że w celu racjonalnego kształtowania struktur społeczno-gospodarczych

i kulturowych różnej skali układów przestrzennych niezbędne są coraz bardziej pogłębiane studia dotyczące struktury funkcjonalnej podmiotów gospodarczych i instytucji oraz określania uwarunkowań ich przemian, a także relacji zachodzących między nimi a otoczeniem. Umożliwią one poznawanie zmieniających się uwarunkowań i celów działalności gospodarczej, która w głównym stopniu, w warunkach odpowiednio przygotowanego otoczenia instytucjonalnego, może nasilać lub osłabiać możliwości rozwoju przedsiębiorczości. Wskazuje na to próba modelowego ujęcia uwarunkowań działalności przedsiębiorstw, która dotyczy: zasad ich lokalizacji i rozwoju w strukturze regionalnej, ich funkcji, zachodzących między nimi wewnętrznych relacji aktywnych i pasywnych, a także ich relacji z elementami otoczenia. Wskazano tu na podstawowe elementy struktury regionalnej, ich funkcje, relacje, konkurencyjne obszary rynkowe, cele polityki społeczno-gospodarczej oraz jakość elit i instrumentów prawnych. Do tego ujęcia nawiązują przykłady wpływu przedsiębiorczości na perspektywy rozwoju województwa małopolskiego, wybranych gmin oraz projekty rewitalizacji Górnego Śląska i jednej z dzielnic Neapolu.

Analizując wpływ przedsiębiorczości na rozwój działalności usługowej, zwrócono uwagę na zagadnienie przedsiębiorczości międzynarodowej, zachowania małych i średnich firm, rozwijanie usług motoryzacyjnych oraz znaczenie rachunku kosztów i biur informacji gospodarczej w rozwoju ich działalności.

Następnie na wybranych przykładach empirycznych przedstawiono wpływ przedsiębiorczości na rozwój działalności turystycznej: na Słowacji (Bańska Bystrzyca, Žilina), we Włoszech (Pistoia) oraz w Polsce (Camino de Santiago na terenie kraju), w tym na terenie województwa podkarpackiego i małopolskiego, turystykę miejską studentów Grupy Wyszehradzkiej oraz motywy podejmowania studiów na kierunku turystyka i rekreacja.

W celu dynamizowania rozwoju gospodarczego, społecznego i kulturowego kraju, regionów i układów lokalnych bardzo ważnym problemem jest kształtowanie społecznych postaw przedsiębiorczych oraz dążenie do przygotowania odpowiednich kadr pracowniczych. Przyjęto, że punktem wyjścia winno być kształtowanie postaw przedsiębiorczych już w procesie edukacji szkolnej. Problematykę tę przedstawiono w świetle nowej podstawy programowej dotyczącej zakresu edukacji przedsiębiorczości od wychowania przedszkolnego przez szkołę podstawową do szkoły średniej. Następnie omówiono wyniki badań kompetencji przedsiębiorczych i modele edukacyjne w wybranych krajach. Uzupełnieniem tej problematyki są notatki z praktyki szkolnej, prezentujące przykłady opracowań z zakresu przedsiębiorczości uczniów szkoły średniej.

Mamy nadzieję, że obok rozwijania koncepcji badawczych i dążenia do coraz precyzyjniejszego poznania złożonego mechanizmu roli przedsiębiorczości w rozwoju społeczno-gospodarczym i kulturowym układów przestrzennych wiele prezentowanych prac może zostać wykorzystanych do działań aplikacyjnych w zakresie określania racjonalnych celów budowania i doskonalenia strategii rozwoju przedsiębiorczości oraz podejmowania decyzji dotyczących zarządzania tymi procesami.

W nawiązaniu do współczesnych tendencji rozwoju cywilizacyjnego oraz konieczności przyspieszania procesu rozwoju społeczno-gospodarczego i kulturowego, a także dążenia do wyrównywania dysproporcji w tym zakresie (w przestrzeni europejskiej, krajowej, regionalnej, lokalnej), coraz większego znaczenia nabierać będzie rozwój przedsiębiorczości jako podstawowego czynnika pozwalającego na podnoszenie konkurencyjności działalności gospodarczej oraz wzrostu poziomu i jakości życia społeczeństwa. Dlatego zachęcamy Autorów i Czytelników do podejmowania rozważań teoretycznych i modelowych,

a także rozwijania badań empirycznych, które przyczynić się będą do coraz precyzyjniejszego poznania tej bardzo złożonej i szczególnie aktualnej problematyki. Chcielibyśmy w ten sposób wnieść swój wkład w dynamizowanie procesów rozwojowych kraju, regionów i układów lokalnych, mając na uwadze dążenie do wzrostu ich pozycji konkurencyjnej oraz przyspieszanie podnoszenia poziomu i jakości życia społeczeństwa.

Zbigniew Ziolo, Tomasz Rachwał